

ТЕМА 4. ПРИКМЕТНИК, РОЗРЯДИ ПРИКМЕТНИКІВ ЗА ЗНАЧЕННЯМ. УТВОРЕННЯ ПРИСВІЙНИХ ПРИКМЕТНИКІВ. ВІДМІНЮВАННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

Вправа 1. Розподіліть подані словосполучення за розрядами прикметників:

а) осяччі вуха, осячча впертість, осяччі чоботи; баранячий ріг, баранячий кожух, баранячий розум; лебединий пух, лебедина подушка, лебедина вірність; лисяча голова, лисяча хитрість, лисяча шуба; яструбині крила, яструбина злість; вовчий апетит, вовчий хвіст; качиний ніс, качині повадки, качине м'ясо;

б) ведмежа послуга, ведмежий барліг; дитячий будинок, дитяча цікавість; дерев'яний голос, дерев'яний стіл; золоте серце, золотий перстень; скляний посуд, скляні очі; кам'яна стіна, кам'яна душа; залізна воля, залізний дах; лисяча нора, лисячий погляд; каштанове дерево, каштанове волосся; вишневий цвіт, вишневий колір; петрів батіг, Петрів зошит;

в) сердечні стосунки, шкіряна сумка, пташине молоко, рідна земля, колючий дріт, міський транспорт, відважний вчинок, соснова шишка, Михайлів зошит, студентський квиток, хлібний квас, учорашня зустріч, жовте листя, зтяжна робота, братова квартира, журнальний столик, миколаївські парки, вершкове масло, жіночі прикраси.

Вправа 2. Замініть, якщо можливо, наведені конструкції синонімічними словосполученнями іменників із прикметником. Визначте розряд прикметників.

Сподівання Григорія, вправа з математики, стіл директора, директор фірми, крик півня, пальто з вовни, лист батька, зелень парку, звуки музики, спів дівчат, кімната для відпочинку, реклама на телебаченні, виставка скульптур, води Дніпра.

Вправа 3. Доберіть до іменників прикметники-означення, запишіть їх, вкажіть які з них якісні, а які відносні чи присвійні.

Київ, молодь, сад, вода, поле, робота, ліс, учень, письменник, дружба, мир, місто, пісня.

Вправа 4. Утворіть присвійні прикметники (чоловічого та жіночого роду) від поданих іменників.

Андрій, Юля, Мелашка, слюсар, дочка, Таня, Марійка, Марія, Євгенія, Євгеній, свекруха, Микола, Івасик, дідусь, донька, Палажка, Івга, листоноша, Настя, Тарас, Андрійко, Світланка, Анастасія, Ольга,

Оля, Іванко, Іван, Соня, бабуся, Олександр, Олександра, Ярослав, мати, Олексій, Ілля, Сергій.

Вправа 5. Перекладіть подані прикметники з російської мови на українську. Поясніть правопис відмінкових закінчень.

Могучий, дикорастущий, волчий, кроличий, лисий, заячий, черепаший, медвежий, аистовый, коровий, батрачий, мужичий, бычий, воловий, куриный, вороний, петушиный, воробьиный, мышиный, лягушачий, певучий, цветущий, трудящийся, свиной, беличий, лошадиный, обезьяний.

Вправа 6. Поставте словосполучення в орудному та місцевому відмінках однини; поясніть правопис закінчень іменників і прикметників.

Гаряча каша, гарячий обід, вища груша, краща група, більша площа, вужча межа, глиняна круча, пекуче сонце.

Вправа 7. Провідмініайте пари слів у однині та множині. Охарактеризуйте систему відмінкових закінчень прикметників.

Далекий родич, осінній дощ, весняна пора, повнолиций хлопець, повнолице дівча, білолиця і довговія дівчина, довговіє хлоп'я.

Вправа 8. Вставте в закінчення прикметників і чи и. Визначте тверду і м'яку групу.

Каламутн...й, дорожн...й, порочн...й, трикутн...й, житн...й, пересічн...й, природн...й, семилітн...й, народн...й, завтрашн...й, викликаюч...й, робоч...й, мідн...й, будн...й, верхн...й, сонячн...й, мужн...й, сердечн...й, лужн...й, самотн...й, весільн...й, обідн...й, самітн...й, пізн...й, учорашн...й, належн...й, середн...й, наступн...й, нижн...й, холодн...й, творч...й, людн...й, білолиц...й, вранішн...й, величн...й, великодн...й, автодорожн...й, молочн...й, тутешн...й, місячн...й, порожн...й, культурн...й, сусідн...й, могутн...й, пшеничн...й, майбутн...й, ближн...й, солідн...й, справжн...й, прийдешн...й, художн...й, домашн...й, зовнішн...й, порожн...й, тотожн...й, бідолашн...й, заможн...й, продажн...й, книжн...й, осіпш...й.

Вправа 9. Поставте на місці крапок пропущені літери.

Дівоч...й голос, дівоч...й красі, у дівоч...м голосі, дівоч...м голосом, новітн...м досягненням, новітн...х досягнень, дівоч...х голосів, гаряч...ш...м днем, гаряч...м залізом, гаряч...х днів, у лисяч...й норі, лисяч...й слід, палаюч...й промінь, у палаюч...м промені, на колюч...й гілці, колюч...ш...х шипів, колюч...ш...м поглядом, на висок...й ноті, висок...м парканом, на висок...м паркані,

плакуч...й вербі, у творч...й колектив, плакуч... верби, мальовн...ч...ш... краєвиди, мальовн...ч...ш...м краєвидом, у порожн...й сумці, тепл...ш...м і волог...ш...м повітрям.

Найближч...й сусід, на найближч...й станції, могутн...м силам, могутн...х сил, творч...й вечір, у творч...й атмосфері, у точн...ш...м варіанті, за точніш...м приладом, у точн...ш...й розмові, у життєв...м досвіді, за життєв...м принципом, дружн...й потиск руки, дружн...й країні, дружн...й колектив, у дружн...й атмосфері, дотепніш...м словом, у дотепніш...м жарті, майбутн...м ювілеєм, на майбутн...м ювілеї, колюч... слова, колюч... словами, діюч... механізми, діюч... обережно, ведуч... програми, ведуч... програму, терпляч... діти, під лежач...й камінь, лежач... на пляжі довго, повеселіл...й дитині, повеселіл...й батько, братн...й привіт, білолиц...й хлопчик, білолиц...й жінці, тодішн...й керівник, тодішн...й події, городн...й овоч, достатн...й аргумент, придорожн...й явір, прибережн...й пісок, тутешн...й житель, тепличн...й огірок, тепличн...й рослині, дорожн...й знак.

Вправа 10. Замініть словосполучення синонімічними, використовуючи слова з дужок. З'ясуйте значення паронімів.

Ремонт з гарантією – (гарантійний, гарантований), родина гірника – (гірничка, гірницька), прикраси з граната – (гранатні, гранатові), зал для демонстрацій – (демонстративний, демонстраційний), внески акціонерів – (акціонерські, акціонерні), шафа в аптеці – (аптечна, аптекарська), олія з бавовни – (бавовняна, бавовникова, бавовницька), працівник банку – (банковий, банківський), знайомий батька – (батьковий, батьківський), матеріал для будування – (будівельний, будівний, будівничий), майстерність виконавця – (виконавча, виконавська), корми з вітамінами – (вітамінні, вітамінозні, вітамінові), ранок з вітром – (вітровий, вітряний), деталь з дефектом – (дефективна, дефектна), диплом інженера – (інженерний, інженерський), виставка книжок – (книжна, книжкова), театр на периферії – (периферійний, периферичний), лист із рекомендацією – (рекомендований, рекомендаційний), майстерня для реставрації – (реставраторська, реставраційна), пояс для рятування – (рятувальний, рятівний, рятівничий), лікування у санаторії – (санаторне, санаторське), людина з тактом – (тактовна, тактична), екран телевізора – (телевізійний, телевізорний), будівля з цегли – (цегельна, цегляна, цегляста).

Завдання

- 1. В якому варіанті всі прикметники належать до одного розряду?**
 - I.** Заяча шапка, кришталева чаша, заячий хвіст.
 - II.** Мамині пироги, ведмежий барліг, свідомий громадянин.
 - III.** Веселий хлопець, буланий кінь, вишнева хустка.

- IV. Вишневий цвіт, вовчий апетит, золотий перстень.
- V. Шевченкова поезія, джерельна вода, вчорашній день.

2. В якому варіанті допущена помилка при утворенні присвійних прикметників?

- I. Миколів, Лесин, Лазарева.
- II. Софійн, Лесів, Олександрин.
- III. Едмундів, індичий, доччин.
- IV. Ївжин, Євгеніїв, свашин.
- V. Мелашчин, Світланчин, Петрів.

У завданнях 3-4 визначте, чи всі прикметники відповідають нормам сучасної української літературної мови. Якщо помилка в одному варіанті, то позначте в якому саме (I, II, III), якщо помилка у двох – позначте відповідь IV, якщо помилок немає – відповідь V.

3.

- I. Всесвітній, тотожний, городній.
- II. Заможний, посередній, природній.
- III. Несусвітний, самобутній, порожній.
- IV. Помилки у двох варіантах.
- V. помилок немає.

4.

- I. Дружний, торішній, семирічний.
- II. Відсутній, сінешній, дружній.
- III. Зворотний, дорожній, кругосвітній.
- IV. Помилки у двох варіантах.
- V. помилок немає.

5. Знайдіть словосполучення з помилкою при відмінюванні прикметників.

- I. У творчій процесі.
- II. Гарячою кашею.
- III. Квітучих нив.
- IV. У зворотньому зв'язку.
- V. Довговією дівчиною.

6. Визначте, яке слово треба поставити у фразеологізмі “Вдарити ... об землю”.

- I. Капелюхом.
- II. Копитом.

- III. Лихом.
- IV. Сумкою.
- V. Словом.

7. Яким фразеологізмом можна продовжити синонімічний ряд ЕКСПЛУАТУВАТИ, ...
- I. Пальця на зуби не клади.
 - II. Годувати злидні.
 - III. І в хату не плюнути.
 - IV. Сотати кишки.
 - V. Витрачати порох.
8. Розкрийте значення фразеологізму “Скорчити Лазаря”?
- I. Бідувати.
 - II. Прикинутися нещасним.
 - III. Чинити опір.
 - IV. Безглуздо сміятися.
 - V. Замерзнути.
9. В якому слові порушена акцентуаційна норма?
- I. Здобу́ток.
 - II. Я́сний.
 - III. Ві́сіти.
 - IV. Житло́.
 - V. Щипці́.
10. У парах слів знайдіть неправильно наголошене слово або вкажіть, що помилок немає.
- I. Па́рковий, квасоле́вий.
 - II. Гори́дуб, набу́хлий.
 - III. Ржемо́, гори́цвіт.
 - IV. Помилки у двох варіантах.
 - V. Помилки немає.
11. В якому варіанті неправильно вжито літери г або г?
- I. Сновига́ти, ге́лготуха.
 - II. Згуля́ти, загно́їти.
 - III. Вигаса́ти, дзигли́к.
 - IV. Помилки у двох варіантах.
 - V. Помилки немає.
12. Серед поданих паронімів знайдіть антонімічну пару.
- I. Кепський – лепський.

- II. Радити – раяти.
- III. Слимак – слизняк.
- IV. Привабливий – принадливий.
- V. Хиткий – хибкий.

13. Поясніть значення виділеного слова в реченні.

Найбільше Марійку вразило його *дворушництво*.

- I. Чесність.
- II. Зухвалість.
- III. Доброта.
- IV. Підступність.
- V. Підлабузництво.

14. Визначте кількість ненормативних словосполучень. Якщо таких словосполук немає – позначте цифру V.

- I. Самий крутий кредит 2007 року.
- II. Митися в бані.
- III. Двоскладове речення.
- IV. У будь-якому випадку.
- V. Усі словосполучення нормативні.

Ненормативних: **1, 2, 3, 4.**

15. Укажіть речення, в якому немає порушень норм сучасної української літературної мови.

- I. Після серпневої спеки майже дві неділі не припиняються дощі.
- II. Моя бабуся дуже любить керамічну посуду.
- III. Цю роботу треба виконати протягом тижня.
- IV. Згідно з наказом він очолив експедицію.
- V. Думки щодо виступу Олександра були наступні.